

Laudáció Apponyi Albert grófnak a Magyar Örökség Díjjal történő kitüntetéséhez

Két fogalmat választottam, amelyek köré csoportosítva könnyen megérthetjük, miért tiszteljük meg a mi Magyar Örökség Díjunkt azzal, hogy Apponyit a kitüntetettek körébe emeljük. E két fogalom: a **hűség** és a **becsület**.

Mihez volt hűséges Apponyi és miben volt becsületes?

Egész életén át töretlenül hűséges volt gyermekkorától vele élő katolikus vallásosságához, amely még ifjúi éveiben, a kalksburgi jezsuita kollégiumban olyan humanista emberképpel ötvöződött, ami keresztény világnézeti alapon tette nyilvánvalóvá számára az emberi jogi gondolkodás alapelveivel való mély egyetértését. Hűséges volt a magyar trónt akkor már harmadfél évszázada birtokló uralkodócsaládhoz, bár kizárólag alkotmányos monarchiaként tekintette igazságosnak hatalmuk gyakorlásának államjogi formáját. És egész életén át töretlenül hűséges volt a magyar nemzethez mint elvont eszményhez és valóságos közösséghez, nem is szolgálatnak, hanem létformának tekintve az érte végzett munkát, harcot, fáradozást. A magyar nyelv művésze, a magyar történelem és közjog tudósa, a magyar kultúra gyarapítója volt, ráadásul igazi államférfi a szó legteljesebb értelmében.

Ami pedig a becsületet illeti, két szinten is mélyen belegyökerezett Apponyi jellemébe. Egyfelől nemcsak becsületes ember volt a szó köznapi értelmében, de becsületes politikus is. Élő cáfolata annak a közvélekedésnek, mintha ez utóbbi kifejezés a modern korban már kikopott volna a politikai szótárból. Az ő számára nem létezett magánélet és közélet valamiféle kettős morális mércéje. Nem tudott hazudni, eleve hiányzott belőle ez a képesség, de később sem igyekezett megtanulni. Korrupció, rokonok és panamák egyszerűen nem értek föl hozzá, nem csupán azért, mert hórihorgas termetű volt, hanem mert a szíve és az esze is fönn járt mindig, miként a haza a magasban. Másfelől megvolt nála a becsületnek egy mélyebb, a személyiség alapszerkezetébe kódolt mintája is, ami örök energiával táplálta a lélek motorját. Ez a fajta becsület arra kötelezte őt, hogy ha valamit az értelme helyesnek látott, ha valamit az erkölcsi érzéke igaznak ismert föl, akkor azért örök csatába kellett mennie elkerülhetetlenül és rendíthetetlenül. Így értjük meg azokat a hosszú vándorutakat, melyeket Apponyi az emberi jogi gondolkodás és a nemzeteszmé szolgálata terén bejárt több mint félévszázados közéleti pályáján. Korszaka a demokrácia térnyerésének időszaka volt, és ő nyitott elmével követte ösztönzéseit.

A fölismert igazság követésének becsületes kötelessége azután a hűség magasabb szintjén vezette vissza újra nemzetéhez, amikor rádöbbsent arra: hiába hisszük mi azt, hogy a magyar nemzeti géniusz évezredek kulturális teljesítménnyel szolgálta Európát és így a többi néphez képest inkább hivatott a

Kárpát-medence vezetésére. Ez sajnos nem elég, mert mindenkinek, aki itt él velünk Közép-Európában, megvan a joga arról dönteni, milyen hazában szeretne boldogulni. Ez a fölismert igazság, ez a becsületes meghaladása korábbi nézeteinek fűtötte át a hangját, amikor hitet tett amellelt, hogy nem a történeti jogot, hanem a népszavazás elvét kell követni a szentistváni örökség rendezésénél. *„Ha egykori területünk, a történelmi Magyarország érdekében felhozandó érveink az önök szemében nem lesznek eléggé döntőek – fordult híres szavaival a világháborúban győztes országok vezetőihez a párizsi külügyminisztérium palotájában tartott találkozón, 1920. január 16-án –, úgy azt javasoljuk, hogy kérdezzék meg az érdekelt népességet. Amidőn ezt követeljük, hivatkozunk a Wilson elnök úr által oly kiválóan szavakba öntött nagy eszmére, amely szerint semmilyen emberi csoport, az államok lakosságának egyetlen része sem helyezhető akarata, megkérdezése nélkül, mint valami marhanyáj, egy idegen állam fennhatósága alá. Ennek a nagy eszmének nevében, amely különben axiómája a józan észnek és a közmorálnak, követeljük a népszavazást hazánk azon részeire vonatkozólag, amelyeket tőlünk most elszakítani akarnak. Kijelentem, hogy előre alávetjük magunkat a népszavazás eredményének, bármi legyen is az.”*

A népszavazás elvét elismerő Apponyi természetesen szemléletében meghaladta tizenhárom évvel azelőtti önmagát, a *Lex Apponyit* 1907-ben kidolgozó kultuszminisztert, aki még hitt abban, hogy a magyar mint államnyelv

tanításának szorgalmazása nem szembefordítja, hanem közelíti egymáshoz az ország különböző nemzetiségeit. Ebben sajnos tévedett: a törvényt a nemzetiségi politikusok erőszakos magyarosítási kísérletnek ítélték, olyan politikai irány szolgájának, amely egynyelvű magyar nemzetállammá akarja változtatni azt a történelmi Magyarországot, amely szerintük több nemzet közös hazája. Történelmünk későbbi drámai fordulataira azonban a veterán államférfi nem nézeteinek megcsontosodásával, hanem éppen rugalmas újraformálásával válaszolt. *„Egy éjszaka, amikor az örök már szundítottak – olvassuk 1919 nyaráról a Svábhegyen félig-meddig házi őrizetben tartott Károlyi Mihály visszaemlékezéseit –, meglepő látogatást kaptunk: Apponyi Albert fia, Apponyi György lopózott a villába és suttogva közölte, apja odakint bebocsájtásra vár. Ezt a házat tartotta a maga számára a legbiztosabb búvóhelynek, mert úgy gondolta, nálam, aki éveken át politikai ellenfele voltam, senki nem fogja keresni.”* Ez így is volt, de persze csak pár napra fogadhatták be a menekülőt, majd továbbcsempészték Károlyi egyik nővéréhez. A memoár lapjain meglevenedik az akkoriban már 72. évében járó örökifjú gróf vibráló személyisége: *„Apponyi hosszú eszmeváltásokat tartott nekünk a kommunizmusról, miközben elbűvölt bennünket tárgyilagos és elfogulatlan ítéletével. Semmiféle előítélet nem béklyózta le ragyogóan éles és fiatalos szellemét. Volt érzéke a forradalmi kor eszméi iránt, és azok még hatottak is rá. [...] A fehérterror idején Apponyi Albert volt az egyetlen, aki elegendő erkölcsi bátorsággal rendelkezett ahhoz, hogy felemelje szavát az atrocitások ellen.”*

A politikai ellenfél hiteles tanúsága mellé végül napjainkig előremutató szimbólumot társíthatunk. Amikor a hűség és a becsület „*great old man*”-je 1933-ban befejezte földi pályáját, és az Országház kupolacsarnokában fölgravatalozták, az ezrével hömpölygő tömegben ott szorítja a nagybátyja kezét egy Aradról nemrégiben Budapestre átköltözött, kilencéves kisfiú. Később baráti körben fölidézett emlékei szerint a pártállami diktatúrát fölváltó majdani szabad magyar parlament első elnöke, Szabad György a kandeláberekkel körbevett, méltóságteljes koporsóhoz zarándokolva, a nemzeti gyász megrendítő hangulatát megtapasztalva érezte először úgy, hogy ahhoz a közösséghez tartozik, amelynek fájdalmát oly mélyen megérezte érzékeny gyermekszíve.

Gróf Apponyi Albertnek megvolt a szellemi és az erkölcsi bátorsága ahhoz, hogy a magyar nemzeti öncélúság hitétől, amely a Kárpát-medencei történelmi magyar hegemonia megőrzésének vágyát sugallta, fokozatosan eljusson e tágabb táj minden lakóját megillető általános és titkos választójog elismeréséig és követeléséig. Apponyi sosem lett a nemzeti eszme fanatikusa, hanem becsületes bajnoka addig a pontig, amíg az a keresztény humanizmus általános emberjogi elveivel harmonikusan összefér. E küzdelmeiben azt tette ő is, amit egykor Kossuth Lajos jelölt meg Széchenyi István, a legnagyobb magyar legkiemelkedőbb erényeként: „ujjait a kornak üterére tevé és megértette lüktetéseit.”

Csorba László